

VVBAD-studiereis Marseille, een stad van uitersten

5-8 juni 2013

Marseille is een sterk multiculturele stad. Met het vernieuwingsproject Euroméditerranée zal deze havenstad tegen 2020 een ware metamorfose hebben ondergaan. Bovendien draagt ze in 2013 de titel van Culturele hoofdstad van Europa.

Heeft dit effect op het bibliotheekbeleid? De centrale bibliotheek, het Alcazar, die dagelijks tot 6000 mensen over de vloer krijgt, werd in 2004 doelbewust ingeplant in een moeilijke buurt. Verschillende filialen en bibliotheken van particuliere stichtingen richten zich op laaggeletterden, werklozen en jongeren. Toch is er een groot verschil met het 30 kilometer verderop gelegen Aix-en-Provence. Daar vormt La Cité du Livre een bruisend centrum waar alles rond 'het boek' gehuisvest is: de stedelijke bibliotheek, de opleidingen Métiers du livre, partnerorganisaties...

In de regio bestaan heel wat kleine gemeentelijke bibliotheken (minder dan 20.000 inwoners), schoolbibliotheken en *espaces lecture* slechts bij de gratie van ondersteuning door de bibliotheek van het departement. Een VVBAD-studiereis gaf inzicht in de bibliotheekvoorzieningen van deze metropool van uitersten. De volledige verslagen van de deelnemers lees je op de website van de VVBAD (<http://www.vvbad.be/activiteit/studiereis-marseille>). Hier volgt alvast een samenvatting.

BIBLIOTHÈQUE ET ARCHIVES DÉPARTEMENTALES BOUCHON-DU-RHÔNE GASTON-DEFERRE

De opdrachten van de departementsbibliotheek klinken bekend: ondersteunen van kleine gemeenten, activiteiten organiseren of ondersteunen, bibliotheken adviseren, experimenteren met nieuwe diensten, vorming aanbieden voor bibliotheekmedewerkers. Het lijkt sterk op het takenpakket van onze vroegere COB's. In de Salle d'Actualité kan de plaatselijke bevolking informatie vinden. Naast kranten en tijdschriften staat er een aantrekkelijke, maar beperkte collectie boeken, cd's en dvd's. Maar de dienstverlening is in eerste instantie op andere bibliotheken gericht, die materialen uitlenen ter ondersteuning van hun lokale werking. De bib beheert nog een mooi aangelegde *jardin de lecture* waar men kan verpozen en bij

zonnig weer kan genieten van kunstwerken en gedichten.

BEROEPSVERENIGINGEN

Opvallend in Frankrijk is het onderscheid tussen bibliothecarissen en documentarissen. Ze hebben verschillende opleidingen en verschillende beroepsverenigingen: de Association des Bibliothécaires de France (ABF) en de Association des Professionnels de l'Information et de la Documentation (ADBS). Hun werking is vergelijkbaar met die van de VVBAD: de belangen van de leden behartigen en een netwerk aanbieden voor uitwisseling en informatieverspreiding.

LA CITÉ DU LIVRE IN AIX-EN-PROVENCE

Universiteitsstad Aix-en-Provence heeft zo'n 140.000 inwoners. Hun inkomen ligt boven het Franse gemiddelde. La Cité du Livre is gevestigd in een gerenoveerde luciferfabriek uit het einde van de 19e eeuw. In 1989 opende de bibliotheek Méjanes, stadsbibliotheek van Aix, er zijn deuren. Het gebouw omvat twee tentoonstellingsgalerieën en een multifunctioneel amfitheater met 350 zitplaatsen. De Salle de Lecture (jeugd- en volwassenenafdeling) is een grote open ruimte met heel veel licht, aangenaam om te verblijven. De Jardin is de ontmoetingsplaats voor de gebruikers. In twee aparte gebouwtjes bevinden zich historische collecties waaronder het Fonds Camus. L'Espace Numérique is in de ochtend voorbehouden voor ICT-cursussen en in de namiddag geopend voor de gebruiker om te gamen. Naast de collectie is er een ruim aanbod activiteiten in samenwerking met de andere partners in het gebouw. Tijdens de rondleiding schetste de bibliothecaris de voornaamste uitdagingen. Het aantal uitleningen daalt, het aantal bezoekers niet. De bibliotheek is te elitair. Ze loopt achter op vlak van ICT. Er is nood aan meer ICT-opleidingen en het digitale aanbod moet uitgebreid en beter bekend gemaakt worden. Het personeel moet herschoold worden. Een grondige evaluatie van de werking is wenselijk.

In La Cité du Livre huizen nog andere organisaties die bezig zijn met het boek, de lectuur, of één of andere vorm van cultuur:

La Cité du Livre

- Collectif de Bibliothécaires et Intervenants en Action Culturelle (Cobiac)**
 Cobiac ondersteunt bibliotheken in 'partnerlanden' waar een bibliotheek niet altijd vanzelfsprekend is. Cobiac schenkt boeken (afgevoerd door bibliotheken in Frankrijk, na een kwaliteitscontrole), leidt bibliotheekmedewerkers ter plekke op en zorgt voor professionele uitwisseling en voor de organisatie van tentoonstellingen.
- Het Instituut Universitaire de Technologie (IUT)**
 Het IUT organiseert de opleiding 'Les Métiers du Livre et du Patrimoine', met drie specialisaties: Bibliotheek, Uitgeverij en Boekhandel. In Aix waren er voor het afgelopen academiejaar driehonderd kandidaten voor zestig plaatsen. Dit succes is het gevolg van het moderne imago van boekenvak en bibliotheek. De opleiding is praktijkgericht, met in totaal veertien weken stage. Om echt bibliothecaris te worden moet je na je studies nog meedoen aan een concours, een staatsexamen dat landelijk wordt ingericht naargelang de vacatures in de sector.
- L'Agence Régionale du Livre**
 Dit 'agentschap' zorgt voor ondersteuning van het boekenvak, onder meer via het gratis tijdschrift *Dazobao* en door het organiseren van vormingen. Het voorziet juridisch advies op maat en beheert een databank van schrijvers en illustratoren. Op dit moment experimenteren ze met een zoekmachine voor boeken op basis van emoties (www.Culturewok.com).

HET ALCAZAR

De centrale bibliotheek van Marseille draagt de naam van een mythische music hall, waarvan alleen de toegangspoort overblijft. Architect Adrien Fainsilber zorgde met grote glaspartijen in de opvallende marmeren gevel voor maximaal natuurlijk licht. Centraal in de bib vinden we een grote overdekte straat met RFID-leenstations. Het security team is nadrukkelijk aanwezig. De collectie is georganiseerd in thematische afdelingen verdeeld over vier niveaus. Via de badges van de bibmedewerkers ontdek je welke talen de medewerker spreekt. Alle diensten zijn geschikt voor mensen met beperkte mobiliteit en een speciale afdeling 'Anders Lezen' is gewijd aan andersvaliden: boeken en tijdschriften in grote letters en braille, audioboeken (o.a. Daisy). De infobalies zijn uitgerust met geluidsversterkende apparaten voor doven en slechthorenden. Het boekeneiland wil het leesplezier stimuleren met o.m. conferenties, workshops, opleidingen en tentoonstellingen. Alcazar zet zwaar in op de culturele, informatieve en educatieve functie.

Met Bibliovox kunnen bibles sinds 2012 meer dan 9000 e-boeken (in een dozijn collecties) online raadplegen. Bovendien is Bibliovox ook een platform om leesadvies te delen, reacties te plaatsen, ... De rijkdom van de collecties en de toegankelijkheid maken deze bibliotheektempel duidelijk tot een van de kleurrijkste en meest uitgebreide informatie- en studielocaties in de stad. Alcazar is naast een kennisplaats zeker ook een ontmoetingsplaats die de ambitie heeft om alle Marseillais te inspireren.

Momenteel bestaat het stedelijk bibliotheeknetwerk uit 1 hoofdbibliotheek, het Alcazar, en 7 *bibliothèques de secteur*. Deze filialen zijn geconcipeerd als volwaardige, encyclopedische bibliotheken

met ruime openingsuren, voldoende personeelsleden, een grote collectie en een gevuld activiteitenprogramma. De filialen trekken vooral gebruikers aan uit hun eigen arrondissement. Hun spreiding over de stad is niet optimaal. Veel bewoners uit de armere, noordelijke stadswijken komen zelden of nooit in het stadscentrum en nemen nauwelijks deel aan socio-culturele activiteiten. Ze zijn vaak werkloos en van niet-Franse origine. Toch investeert het stadsbestuur niet in een degelijk uitgebouwde gedecentraliseerde bibliotheekwerking. Het heeft integendeel gekozen voor centralisering en zelfs bibliobussen afgeschaft en filialen gesloten.

BIBLIOTHÈQUE DU MERLAN

Bibliotheek Le Merlan ligt in de moeilijke wijk Quartier Nord. Er leven veel verschillende nationaliteiten in de wijk en het quartier vormt met 300.000 inwoners de grootste bidonville van Frankrijk. Om het filiaal te bezoeken moet je de roltrappen af en door 'Le Passage de la Mort', een lange gang met 33 jaar oude graffiti. Een bevreedende ervaring. De bibliotheek werkt met opensourcesoftware en doet veel inspanningen om multimediaal te werken en om de collectie dynamisch te houden. De initiatieven zijn meestal erg laagdrempelig en gericht op de gemeenschap. Alles in de bibliotheek is moduleerbaar en aanpasbaar, zodat ze kan omgevormd worden tot een zaal met een capaciteit van ca. 160 personen. 'Mooie' boeken worden niet ontleend, dus die kopen ze niet meer aan. Comics werken wel, dus zetten ze die in de kijker. Als bezoeker kan je een bibliotheekmedewerker ook 'lenen' voor een kwartier om allerhande vragen te beantwoorden. Er is respect voor de verschillende religies en culturen, maar men is ook waakzaam voor taboes. Zo vertonen ze in de bibliotheek bijvoorbeeld wel films rond homo-sexualiteit, ook al wordt dat niet door elke gemeenschap getolereerd.

ASSOCIATION CULTURELLE D'ESPACES LECTURE ET D'ÉCRITURE EN MÉDITERRANÉE (ACELEM)

ACELEM staat in voor de werking van *espaces lecture*. Door het aanbieden van allerlei activiteiten wil deze private organisatie de mensen

van de wijken de liefde voor het boek bijbrengen. Er zijn zeven leesruimtes in de stad, op plekken waar geen bibliotheekfiliaal is. Wij bezochten Edouard Vaillant, in de wijk Saint-Mauront.

De ruimte waarin vroeger de douches en baden van de École Edouard Vaillant waren ondergebracht, werd omgebouwd tot een bibliotheek van 200 vierkante meter. Door de modulaire opstelling kan ze polyvalent gebruikt worden, onder meer voor knutselateliers en voorleesactiviteiten. De collectie bestaat uit een 1500-tal werken, vooral afgevoerde boeken of wisselcollecties uit de bibliotheken van Marseille en wordt een paar keer per jaar vernieuwd. Bezoekers kunnen er kranten en tijdschriften inkijken, boeken lenen, internet raadplegen, multimedia-workshops volgen, enz. Er worden hoofdzakelijk Franstalige boeken aangeboden omdat anderstalige boeken de integratie niet zouden bevorderen. De medewerkers van de 'Leesruimtes' zijn geen bibliothecarissen, maar komen uit allerlei andere sectoren zoals het theater, de wetenschap, de kunst. Ze zijn bezoldigd, alleen het voorlezen gebeurt door vrijwilligers. Het concept van de *Espaces lecture* sluit aan bij het buurttopbouwwerk, maar dan geënt op een werking rond lectuur en rond het boek. Een bouillabaise van bibliotheekwerk, buurtwerk en leesbevordering.

MARSEILLE, VU PAR 100 PHOTOGRAPHES DU MONDE

De eerste reisdag werd afgesloten met een bezoek aan de tentoonstelling 'Marseille, vu par 100 photographes du monde'. De gecontesteerde tentoonstelling laat vooral het negatieve beeld zien van een stad in crisis. De foto's vormen een scherp contrast met het gerenoveerde en opgekuiste Marseille van de waterkant. Voor bezoekers uit het 'rijke' Vlaanderen, was deze tentoonstelling een mooie inleiding op het andere Marseille, waarvan we ook konden proeven in de trip met het openbaar vervoer naar de buitenwijken. Dat bibliotheekwerking vandaag vooral een sociale en educatieve roeping hebben, werd wel heel duidelijk tijdens deze reis.

Annemie Arras, Gaby Brié,
Geertje De Scheemaeker, Carolin Claeys,
Els Cleymans, Klaar Franssen, Tine Kuypers,
Stefan Paulissen, Hedwig Van den Bossche,
Koen Vandendriessche, Bruno Vermeeren en
Miet Withofs

Bibliotheek Le Merlan. 'Le Passage de la Mort'.